

تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست محیطی روستاییان شهرستان مریوان

هیمن یزدانی^۱، علی شمس^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه زنجان

۲. استادیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشگاه زنجان

دریافت: ۱۳۹۵/۵/۴ پذیرش: ۱۳۹۵/۶/۲۸

The Effect of Social Capital on the Environmental Behavior of Villagers
in Marivan CityH. Yazdani¹, A. Shams^{2*}

1. MSc. Student, Rural Development, University of Zanjan.

2. Assistant Professor, Department of Agricultural Extension, Communication and Rural Development, University of Zanjan.

Received: 2016.7.25

Accepted: 2016.9.18

Abstract

The individual and social behaviors of people affect on the environment and its problems. The recognition of villagers' social capital effect on their environmental behaviors can provide an important contribution to environmental protection planners in the rural areas. The current descriptive correlation study was done with the aim of investigating the social capital effect on villagers' environmental behavior. The target population were all of the rural households in Marivan City (N=11228), by using Cochran sampling formula, 250 subjects selected through randomized multi-stage sampling method. Data analysis was done by using of Spss₂₀ software and correlation and regression statistical methods step by step. The results showed that 82.8 percent of villagers have environmental protection behavior on an average level. The level of social trust, social cohesion and social participation in the viewpoint of the majority of villagers (65.6, 62.4 and 98 percent respectively) was moderate. The correlation analysis showed that there is a positive meaningful relationship among all three components of social capital with the villagers' environmental behaviors. A step by step multiple regression analysis showed that four variables of educational level, social participation, age and social cohesion explain 37.7 percent of villagers environmental protection behavior level.

Keywords: Environmental Behavior, Social Capital, Villagers, Marivan City

چکیده

رفتارهای فردی و جمعی افراد جامعه بر روی محیط زیست و مشکلات آن تأثیرگذار است. شناسایی تأثیر سرمایه اجتماعی روستاییان بر رفتارهای زیست محیطی آنها می تواند کمک مهمی به برنامه ریزان حوزه حفاظت از محیط زیست روستاها فراهم کند. پژوهش توصیفی همبستگی حاضر با هدف بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست محیطی روستاییان انجام شد. جامعه آماری، کلیه خانوارهای روستایی شهرستان مریوان بودند (N= ۱۱۲۲۸) که با استفاده از فرمول کوکران ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه محاسبه و از طریق روش نمونه گیری چندمرحله ای تصادفی انتخاب و مطالعه شدند. داده های تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS 20 و آزمون های تحلیل همبستگی و رگرسیون گام به گام تحلیل شدند و نتایج نشان داد که ۸۲/۸ درصد روستاییان در حد متوسطی رفتار حفاظت محیط زیستی را دارا هستند. سطح اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی از دید اکثریت روستاییان مورد مطالعه (به ترتیب ۶۵/۶، ۶۲/۴ و ۹۸ درصد) در حد متوسط بود. تحلیل همبستگی نشان داد که بین هر سه مؤلفه سرمایه اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی روستاییان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. تحلیل رگرسیون چندگانه گام به گام نیز نشان داد که چهار متغیر سطح تحصیلات، مشارکت اجتماعی، سن و انسجام اجتماعی ۳۷/۷ درصد واریانس سطح رفتارهای حفظ محیط زیستی روستاییان را تبیین می کنند.

واژه های کلیدی: رفتار زیست محیطی، سرمایه اجتماعی، روستاییان، شهرستان مریوان.

مقدمه

در مطالعات گذشته متغیرهای اثرگذار متعددی بر رفتار زیست‌محیطی شناسایی شده‌اند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به دانش، نگرش، سرمایه اجتماعی، درآمد، جنسیت و وضعیت تأهل اشاره کرد (Salehi et al., 2012). در نتیجه تبیین رفتار افراد در قبال محیط‌زیست موضوع مهمی است (Huang, 2015; Habibi, 2014). افراد هر اجتماعی برحسب شرایط خاص اجتماعی، فرهنگی و شخصیتی خود، برخورد متفاوتی نسبت به محیط‌زیست دارند (Budak et al., 2005; Farahmand, 2014). یک رفتار در پی یک زنجیره عوامل روی می‌دهد که حلقه ماقبل بروز آن، قصد یا نیت انجام رفتار است (Uehara et al., 2016). عوامل متعددی در فرآیند توسعه پایدار محیط‌زیست در جوامع درحال توسعه است (Kil Deniz et al., 2015). رفتارهای غیرمسئولانه زیست‌محیطی انسان نتایج ناگواری به بار آورده است (Khoshfar et al., 2010). برخی از تهدیدات زیست‌محیطی نظیر نازک شدن لایه اوزون، جنگل‌زدایی و آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی، مربوط به رفتارهای انسانها هستند (Salehi and Emamgholi, 2012). هیچ‌کس نمی‌تواند این ادعا را مطرح کند که پیدایش مواد آلوده‌کننده روی زمین، نتیجه دگرگونی‌های طبیعی و مستقل از اراده‌ی انسان است (Keshavarz and Karami, 2015). با اینکه بشر از عواقب بحرانی‌های زیست‌محیطی آگاه است اما همچنان به رفتارهای مخرب ادامه می‌دهد (Larson et al., 2013; Izadi et al., 2013). ارتباط محیط‌زیست و سرمایه اجتماعی از جمله موضوعات جدیدی است که مورد توجه محققان قرار گرفته است (Jones, 2010; Price and Leviston, 2009; Ishihara and Pascual, 2014; Salehi and Emamgholi, 2012). با توجه به گستردگی مشکلات زیست‌محیطی و پرهزینه بودن مقابله با آن بهترین گزینه، بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی است (Rega and Baldizzone, 2015; Lingani et al., 2011). از طرفی رفتار افراد نسبت به محیط‌زیست متأثر از هنجارهای گروه‌هایی است که در آن عضویت دارند (Taylor and Grieken, 2015). و از سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک متغیر توضیحی برای مسائلی همچون توسعه، بهداشت و محیط‌زیست استفاده شده است (Keshavarz and Karami, 2015). سه شاخص مهم تشکیل‌دهنده سرمایه اجتماعی شامل اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی است (Nummela et al., 2008; Surjono, 2015). مشارکت به فعالیت‌هایی دلالت دارد که از طریق آنها مردم در تعیین سرنوشت خود برای رسیدن به اهداف از پیش تعیین‌شده در امور شهر و روستا شرکت می‌کنند (Agheli et al., 2010; Seikhhasani, and Mehmandost, 2010; Mohseni tabrezi, and Aghamohseni, 2010).

در صورت در نظر گرفتن توسعه به‌عنوان یک فرآیند یادگیری و تعامل، سرمایه اجتماعی روح این فرآیند بوده و از طریق اعتماد و انسجام راه را برای رسیدن به توسعه هموار می‌کند (Farahani et al., 2013). سرمایه اجتماعی یک مفهوم فرا رشته‌ای و زمان‌بر است (Farahani et al., 2013; Westhund et al., 2002) که در تحلیل‌های مرتبط با جوامع روستایی مطرح شده و از طرفی یکی از شاخص‌های توسعه پایدار محسوب می‌شود و به‌وسیله آن می‌توان بسیاری از نیازهای جامعه را برطرف کرد (Fathi, 2012). بی‌توجهی به این سرمایه از چالش‌های پیش روی توسعه محسوب می‌شود و با شناخت آن می‌توان برنامه‌ریزی‌ها را با مشارکت بیشتر مردم تسهیل کرد (Jones, 2010; Blake, 2008; Salmani, 2010). پوتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی مانند اعتماد، هنجارها، شبکه‌ها و نهادها می‌داند که کیفیت تعاملات اجتماعی جامعه را شکل می‌دهد و منافع متقابل اعضا را تأمین می‌کند (Farahani et al., 2013; Gulumser et al., 2012). به‌عبارت‌دیگر مجموعه‌ی هنجارهایی است که موجب ارتقاء سطح همکاری اعضا می‌شود و در کنار سایر سرمایه‌ها توانایی حل مشکل‌های لاینحل اجتماعی موجود بر سر راه توسعه را دارد (Saydaei et al., 2009; Levien, 2015). در واقع سرمایه اجتماعی بر روابط بین انسانها با یکدیگر و با نهادها و ایجاد مشارکت بین آنها تأکید و به‌عنوان خمیرمایه توسعه محلی مطرح می‌شود (Rhead et al., 2015) و موجب رسیدن به اهداف فردی و گروهی خواهد شد (Jones, 2010). فعالیت‌های انسان و تغییرات محیط‌زیست ارتباط مستقیمی باهم دارند (Rhead et al., 2015; Yildiz et al., 2011). بسیاری از فعالیت‌های انسان تحت تأثیر تغییرات محیط‌زیست است، از این‌رو کاهش این تغییرات از وظایف تمامی کشورها می‌باشد (Salehi, 2008; Yildiz et al., 2011). یکی از راه‌های اجتناب از آسیب رساندن به محیط‌زیست، تغییر رفتار انسانها به سمت رفتار محیط‌گرایانه است (Burton, 2014) که آگاهانه به دنبال کاهش اثرات منفی رفتار فرد بر طبیعت می‌باشد (Salehi and Emamgholi, 2012; Navah and Forotankeya, 2011). رفتار زیست‌محیطی به اعمال قابل‌مشاهده‌ای اشاره دارد که فرد در پاسخ به محیط‌زیست انجام می‌دهد و شامل احساسات و تمایلات خاص نسبت به محیط است (Salehi, Kollmus and Agyeman, 2002). این رفتارها می‌تواند مثبت و مسئولانه یا منفی و مخالف محیط‌زیست باشد (Navah, 2011). در حال حاضر رفتارهای زیست‌محیطی انسان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر محیط‌زیست شناخته می‌شود (Cascante et al., 2015).

سرمایه اجتماعی می‌تواند متغیر مهم و موثر بر رفتارهای زیست‌محیطی باشند. فتحی^۴ (۲۰۱۲) نشان داد که ارتقای سطح مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی در بین اعضای جامعه باعث افزایش آگاهی آنان می‌شود که این افزایش دانش، منجر به کنترل رفتارهای زیست‌محیطی خواهد شد. نوابخش^۵ و همکاران (۲۰۰۸) در تحقیق خود نشان دادند که اگر میزان انسجام اجتماعی بین مردم روستا افزایش پیدا کند می‌تواند رفتارهای مخرب و منفی فردی و خصوصی نسبت به محیط‌زیست کاهش یابد. ازکیا و حسنی راد^۶ (۲۰۰۹) نشان دادند که رابطه مثبتی بین اعتماد و مشارکت در طرح‌های حفاظت محیط‌زیست وجود دارد. بقائی^۷ و همکاران (۲۰۰۸) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که اگر مؤلفه‌های مهم سرمایه اجتماعی بین مردم تقویت شود می‌توان انتظار انجام رفتارهای حفاظتی در قبال محیط‌زیست از مردم داشت. ماجدی و لهسانی زاده^۸ (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی و متغیرهای مهم آن مانند انسجام، اعتماد و مشارکت، عامل مهمی روی رفتارهای زیست‌محیطی افراد است. حقیقتیان (۲۰۱۴) گزارش کرد که رفتار زیست‌محیطی با تحصیلات پاسخگویان رابطه مثبت و معنی‌داری دارد ولی با سن و جنسیت رابطه منفی دارد، همچنین در مطالعات خارجی صورت گرفته هم بر این نکته تأکید شده که سرمایه اجتماعی متغیر مهمی بر روی رفتار زیست‌محیطی است. لثو^۹ و همکاران (۲۰۱۴) تأکید می‌کنند که با تقویت مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و به‌خصوص اعتماد می‌توان رفتارهای زیست‌محیطی را تحت تأثیر قرارداد. آروسینا^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۳) نشان دادند که عوامل زیادی روی رفتار حمایت از محیط‌زیست مؤثرند که سرمایه اجتماعی هم جزو آنهاست که توانایی کنترل و جهت‌دهی به رفتار را دارد. کاسکاتنه^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۵) دریافتند که سرمایه اجتماعی یکی از عوامل تأثیرگذار بر رفتار زیست‌محیطی افراد جامعه است و می‌توان با گسترش انسجام به انجام رفتارهای مسئولانه و مثبت نسبت به محیط‌زیست کمک کرد. لارسون^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۵) به بررسی عوامل تأثیرگذار بر انجام رفتار طرفدار محیط‌زیست پرداختند و به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی و به‌خصوص مؤلفه‌های مشارکت و اعتماد و انسجام تأثیر به‌سزایی روی رفتارهای زیست‌محیطی دارند.

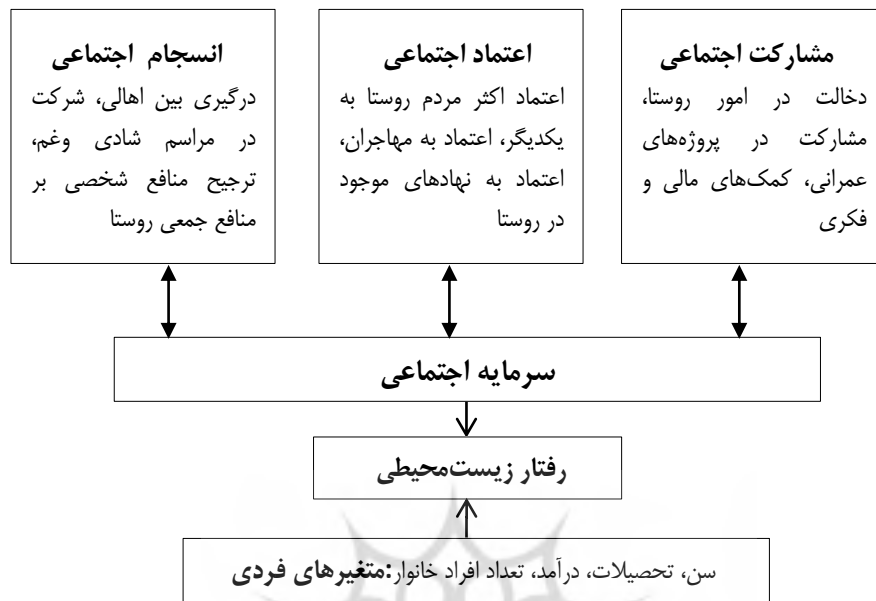
در تحقیق توصیفی همبستگی حاضر به‌منظور بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای زیست‌محیطی روستاییان شهرستان مریوان از مدل زیر استفاده شد. در این مدل سرمایه اجتماعی در قالب سه مؤلفه مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی ارزیابی و تأثیر آنها بر رفتار زیست‌محیطی بررسی شد. (شکل ۱).

؛ (Golsheri esfhani et al., 2009)؛ به‌عبارت‌دیگر مشارکت اجتماعی فرایندی سازمان‌یافته از سوی اعضای جامعه است که منجر به ایجاد روحیه همدلی و همکاری بین مردم می‌شود و می‌تواند فرایند توسعه را به‌پیش ببرد (Prabhakaran et al., 2014; Nummela et al., 2014:2008). اعتماد یکی دیگر از ابعاد سرمایه اجتماعی است و به اعتماد شخصی و عمومی تقسیم می‌شود (Koutsou et al., 2014) و عبارت است از تمایل فرد به قبول ریسک در رفتار با دیگران (Salehi and Emamgholi., 2012). Hoseini et al., 2011) و همچنین ذهنیت افراد نسبت به هم برای انجام امور روزمره خود است (Levien., 2015; Huhe et al., 2015). Firoozabadi and Nasrolahi Vosta., 2014) احساس مسئولیت بین چند نفر و دلالت بر توافق جمعی میان آنها درباره یک موضوع است و ناظر به میزان رابطه متقابل بین کنشگران می‌باشد (Mohseni Tabrezi., and Aghamohseni., 2010). Neyazi., 2011; Golsheri esfhani et al., 2009) و دلالت بر افزایش حجم تعامل افراد جامعه با یکدیگر دارد (Navabakhsh et al., 2008). در کل می‌توان گفت شرط لازم برای پیشرفت جوامع روستایی گسترش انسجام و مشارکت و از همه مهم‌تر اعتماد متقابل افراد و دولت است (Farahani et al., 2013; Saydaei et al., 2009). Shortal., 2008). هدف اصلی مقاله حاضر، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی (مشارکت، اعتماد، انسجام اجتماعی) بر رفتار زیست‌محیطی روستاییان شهرستان مریوان است. بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از مطالعات قبلی مشخص گردید که سرمایه اجتماعی و به‌خصوص سه مؤلفه مهم آن یعنی مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی بر رفتارهای زیست‌محیطی افراد تأثیر بسزایی داشته است ولی این امر یعنی مطالعه رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و رفتارهای زیست‌محیطی افراد در خصوص روستاییان شهرستان مریوان موردبررسی قرار نگرفته و بدین دلیل پژوهش حاضر باهدف پاسخ دادن به این سؤال انجام گرفت.

در اکثر مطالعات تأکید می‌شود که سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست‌محیطی تأثیر می‌گذارد و هردوی آنها هم بر اجرای سیاست‌های محیطی تأثیرگذارند (Jones., 2010; Agheli et al.; Liu et al., 2014). KHoshfar., 2010 ؛ al., 2009) واقعیت است که سطح بالای سرمایه اجتماعی، همکاری بین افراد را تسهیل و در نتیجه فعالیت‌های مخرب فردی کاهش می‌یابد (Salehi and Emamgholi., 2012). واقفی و حقیقتیان^۱ (۲۰۱۴) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی رابطه مستقیمی با انجام رفتارهای طرفدار محیط‌زیست دارد و تسهیل‌کننده آن است. گرجی گرسامی^۲ و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیق خود نشان دادند که بین شاخص‌های مهم سرمایه اجتماعی (مشارکت، انسجام و اعتماد) و مدیریت رفتارهای زیست‌محیطی افراد رابطه معناداری وجود دارد. عقیلی^۳ و همکاران (۲۰۰۹) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های

4. Fathi
5. Navabakhsh
6. Azkeya and Hasanirad
7. Baghaie
8. Majedi and Lahsaei Zadeh
9. Liu
10. Azucena
11. Cascante
12. Larson

1. Vaghefi and Haghghatian
2. Gorgi Garsami
3. Aghili

شکل ۱. مدل مفهومی تأثیر سرمایه اجتماعی و عوامل فردی بر رفتار زیست‌محیطی. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۴

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش‌شناسی از نوع کمی و از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌های میدانی، توصیفی-همبستگی است. تکنیک مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه حضوری با روستاییان با استفاده از پرسشنامه طراحی شده است. پرسشنامه از چندین بخش تشکیل شده، بخش اول مربوط به رفتار زیست‌محیطی روستاییان است که این متغیر با استفاده از شاخص سازی ترکیبی مرکب از ۲۵ گویه و در قالب طیف شش سطحی (هرگز=۰ تا خیلی زیاد=۵) سنجیده شد. برای طراحی این شاخص ترکیبی از مرور مطالعات صورت گرفته با محوریت مطالعاتی مانند (Salehi Salehi and Ghaemiasl, 2013) استفاده شد. بخش دوم مربوط به سنجش سرمایه اجتماعی است که سه بعد تشکیل‌دهنده آن یعنی مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی با استفاده از شاخص سازی ترکیبی سنجیده شدند. برای طراحی هر سه مؤلفه سرمایه اجتماعی از مطالعات صورت گرفته در این زمینه و با محوریت قرار دادن برخی مطالعات مانند (Rezaei and Zarei, 2014; Mohammadi and Zanjani, 2013; Golsheri Esfahani et al., 2009; Mohseni Tabrizi and Aghamohseni, 2010) استفاده شد. برای سنجیدن مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی به ترتیب از ۹، ۷ و ۸ گویه در قالب طیف پنج سطحی لیکرت استفاده شد. جامعه آماری شامل کلیه روستاییان

شهرستان مریوان بودند که طبق سرشماری ۱۳۹۰، ۱۱۲۲۸ خانوار در مناطق روستایی این شهرستان زندگی می‌کردند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۵۰ خانوار روستایی انتخاب شد و جهت انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای تصادفی استفاده شد. در مرحله اول از بین ۶ دهستان، ۲ دهستان به صورت تصادفی انتخاب شدند و در مرحله بعد از داخل این دهستانها ۱۵ روستا به صورت تصادفی انتخاب و از داخل هر روستا به روش تصادفی طبقه‌ای روستاییان مشخص شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند و داده‌ها به صورت مصاحبه حضوری و رودررو در محل زندگی روستاییان جمع‌آوری شد. داده‌ها پس از پردازش در Excel از طریق نرم‌افزار SPSS²⁰ تحلیل شدند و از آماره‌های توصیفی و استنباطی برای گزارش نتایج تحقیق استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج تحقیق نشان داد که از کل ۲۵۰ روستایی مورد مطالعه همه آنها مرد و سرپرست خانوار بودند. اکثریت آنها (۹۶/۸ درصد) عضو هیچ نهادی نبودند. از نظر وضعیت تأهل اکثریت (۹۷/۶ درصد) متأهل بودند. افراد مورد مطالعه تقریباً میان سال بودند و ۵۹ درصد آنها در دامنه سنی بین ۳۵ تا ۵۰ سال قرار داشتند. متوسط بعد خانوار افراد مورد مطالعه ۵ نفر بود. از نظر درآمدی نیز طبق خود اظهاری آنها اکثریتشان (۵۲/۴ درصد) درآمدی بین نیم تا یک میلیون در ماه درآمد داشتند. از نظر تحصیلات، ۲۱/۲ درصد افراد

یزدانی و شمس، تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست‌محیطی روستاییان شهرستان مریوان

همان‌طوری که در روش تحقیق ذکر شد با استفاده از ۲۵ گویه رفتار زیست‌محیطی روستاییان سنجیده شد و با استفاده از میانگین نسبت به رتبه‌بندی آنها اقدام شد (جدول ۱).

مورد مطالعه بیسواد، ۹/۲ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن، ۳۸/۸ درصد ابتدایی، ۱۴/۴ درصد سیکل، ۱۱/۲ درصد دیپلم، ۴ درصد فوق‌دیپلم و ۱/۲ درصد آنها نیز دارای مدرک کارشناسی بودند.

جدول ۱. رتبه‌بندی ابعاد شاخص‌های ترکیبی رفتار زیست‌محیطی روستاییان

رتبه	میانگین	انحراف معیار	گویه
۱	۳/۸۲۰	۰/۹۴۱	موقع خراب شدن وسایل منزل یا کشاورزی آنها را تعمیر می‌کنم تا اینکه نوبت آنها را خریداری می‌کنم.
۲	۳/۳۱۶	۰/۹۰۵	زباله‌های آشپزخانه (باقی‌مانده میوه و سبزی) را که قابل تبدیل شدن به کود هستند در باغچه می‌ریزم.
۳	۳/۳۰۸	۱/۰۱۲	از باقیمانده مواد غذایی در جاهای دیگر (مثلاً برای دام) استفاده می‌کنم.
۴	۳/۱۱۶	۰/۸۰۵	نسبت به وضعیت مراتع و تناسب تعداد دام به مرتع حساس هستم.
۵	۲/۹۴۸	۱/۰۱۸	در صورتی که بینم در طبیعت زباله‌ای افتاده است، آنها را جمع‌آوری و در سطل آشغال می‌اندازم.
۶	۲/۸۴۸	۰/۹۰۱	از ورود بی‌رویه دام به مرتع جلوگیری می‌کنم.
۷	۲/۸۰۴	۰/۷۷۴	سعی می‌کنم از برق و گاز در منزل استفاده بهینه کرده و آنها را هدر ندهم (مثل خاموشی لامپ‌های اضافی، گرم نکردن زیاد اتاق‌ها و ...)
۸	۲/۷۸۴	۰/۷۸۷	سعی می‌کنم از آب، استفاده بهینه داشته باشم و آن را هدر ندهم (در زمان استحمام، مسواک و دستشویی)
۹	۲/۷۴۸	۱/۰۰۸	هنگام ترک محل گردش و حین مسافرت زباله‌ها را شخصاً جمع‌آوری می‌کنم.
۱۰	۲/۷۱۶	۰/۹۹۱	در مسافرت و گردش همیشه کیسه‌زباله‌ای را با خودم به همراه دارم.
۱۱	۲/۵۴۸	۰/۹۱۸	در موقع مسافرت به طبیعت (فضای سبز، درختان، مراتع و ...) نسبت به نگهداری از آنها و عدم آسیب آنها حساس هستم.
۱۲	۲/۳۰۴	۰/۹۹۵	اگر جایی مشکل زیست‌محیطی بینم (از قبیل آتش‌سوزی جنگل، ریخته شدن زباله و فاضلاب به دریاچه و ...)، آنها را گزارش می‌دهم.
۱۳	۲/۲۶۰	۰/۹۳۵	من دیگران را در خصوص اهمیت حفظ و نگهداری طبیعت و محیط‌زیست تشویق و به آنها آگاهی‌رسانی می‌کنم.
۱۴	۲/۲۶۰	۱/۰۷۹	در صورت وجود برنامه زیست‌محیطی و داشتن زمان در آن شرکت می‌کنم (مانند پاک‌سازی محیط، پیاده‌روی، درختکاری و ...)
۱۵	۱/۹۳۶	۰/۹۲۹	موضوعات و اخبار مربوط به محیط‌زیست را پیگیری می‌کنم.
۱۶	۱/۸۲۰	۰/۸۸۰	از میوه‌ها و سبزی‌هایی استفاده می‌کنم که در آنها کمتر از کودها و سموم شیمیایی استفاده شده است.
۱۷	۱/۷۷۶	۱/۰۲۸	در موقع مطالعه کتاب، روزنامه یا در اینترنت موضوعات مرتبط با محیط‌زیست را پیگیری و مطالعه می‌کنم.
۱۸	۱/۶۵۶	۰/۹۹۰	در صورت اطلاع و شناخت یک تشکل زیست‌محیطی در آن عضو می‌شوم.
۱۹	۱/۵۸۴	۰/۸۸۸	وسایل خانه را که نمی‌خواهم استفاده کنم به دیگران می‌دهم تا از آنها استفاده کنند.
۲۰	۱/۴۵۲	۰/۸۹۶	از ظروف پلاستیکی قابل استفاده مجدداً استفاده می‌کنم تا اینکه نو آنها را خریداری کنم.
۲۱	۱/۳۵۲	۰/۹۹۱	به شعارها و صحبت‌های مسئولین و نمایندگان در موقع انتخابات در خصوص محیط‌زیست دقت می‌کنم.
۲۲	۱/۲۸۰	۰/۹۱۰	موقع خرید تلاش می‌کنم که وسایل خانگی کم‌مصرف بخرم.
۲۳	۱/۱۶۴	۰/۶۷۱	از کاغذهای باطله مجدداً استفاده می‌کنم و آنها را دور نمی‌ریزم.
۲۴	۱/۰۴۴	۰/۹۷۸	موقع خرید وسایل به استانداردهای زیست‌محیطی آن توجه می‌کنم.
۲۵	۰/۹۳۳	۰/۷۹۶	زباله‌های مختلف خانه (از قبیل کاغذ، پلاستیک، مواد غذایی و ...) را از همدیگر تفکیک می‌کنم. (تفکیک زباله‌های تر و خشک)

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

بود، "موقع خرید وسایل به استانداردهای زیست‌محیطی آن توجه می‌کنم" با میانگین ۱/۰۴۴ و گویه "زباله‌های مختلف خانه (از قبیل کاغذ و پلاستیک و ...) را از همدیگر تفکیک می‌کنم" با میانگین ۰/۹۳۳ بودند. ضمن جمع جبری نمرات کلیه گویه‌ها، و لحاظ کردن کمینه و بیشینه مجموع نمرات شاخص ترکیبی، رفتار زیست محیطی روستاییان در سه سطح، کدبندی مجدد شد و نتایج نشان

مشخص گردید که گویه "موقع خراب شدن وسایل منزل یا کشاورزی آنها را تعمیر می‌کنم تا اینکه نو آنها را خریداری کنم" با میانگین ۳/۸۲۰، و گویه "زباله‌های آشپزخانه (باقی‌مانده میوه و سبزی) را که قابل تبدیل شدن به کود هستند در باغچه می‌ریزم" با میانگین ۳/۳۱۶، به ترتیب در رتبه‌های اول و دوم قرار داشتند. در مقابل دو گویه‌ای که از دید روستاییان از اهمیت کمتری برخوردار

دارای رفتاری در حد متوسط حمایتی هستند، به عبارتی دیگر سطح اکثریت روستاییان (۸۲/۸ درصد) در خصوص محیط زیست رفتار حمایت محیط زیستی آنها در حد متوسط است (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع فراوانی رفتارهای زیست محیطی روستاییان مورد مطالعه

سطح حمایت رفتار زیست محیطی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	سایر آمارها
کم	۳۳	۱۳/۲	۱۳/۲	
متوسط	۲۰۷	۸۲/۸	۹۶	میانگین: ۵۵/۷۷
زیاد	۱۰	۴	۱۰۰	انحراف معیار: ۱۴/۰۶
جمع	۲۵۰	۱۰۰		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۴

همان طوری که توضیح داده شد، هر سه بعد سرمایه اجتماعی از طریق شاخص ترکیبی مشتمل بر چندین گویه سنجیده شدند و ضمن جمع جبری نمرات کلیه گویه ها، و لحاظ کردن کمینه و بیشینه مجموع نمرات شاخص ترکیبی، فاصله مزبور به سه سطح

مسواوی کم، متوسط و زیاد تقسیم شد و نتایج نشان داد که هر سه بعد مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی به ترتیب با ۶۲/۴ درصد، ۶۵/۶ درصد و ۹۸ درصد در سطح متوسط ارزیابی شدند (جدول ۳).

جدول ۳. وضعیت مؤلفه های سرمایه اجتماعی از دیدگاه روستاییان مورد مطالعه (درصد فراوانی)

مؤلفه های سرمایه اجتماعی	کم	متوسط	زیاد
اعتماد	۱/۲	۶۵/۶	۳۳/۲
مشارکت	۳۲/۸	۶۲/۴	۴/۸
انسجام	۰	۹۸	۲

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۴

برای تعیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و رفتار زیست محیطی، آزمون همبستگی اجرا شد که نتایج در جدول ۴ آورده شده است.

جدول ۴. ضرایب همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه با رفتار زیست محیطی روستاییان (n=۲۷۰)

متغیر مستقل	نوع آزمون	مقدار آزمون	Sig
سن	پیرسون	-.۰۴۸**	۰/۰۰۰
تعداد افراد خانوار	پیرسون	-.۰۳۷۱**	۰/۰۰۰
سطح تحصیلات	اسپیرمن	۰/۵۱۱**	۰/۰۰۰
سطح درآمد	پیرسون	۰/۲۳۴**	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	پیرسون	۰/۴۷۵**	۰/۰۰۰
اعتماد اجتماعی	پیرسون	۰/۱۴۴*	۰/۰۲۲
انسجام اجتماعی	پیرسون	۰/۲۰۰**	۰/۰۰۱
منزلت اجتماعی	پیرسون	۰/۰۱۹	۰/۷۶۲
میزان استفاده از منابع اطلاعاتی	پیرسون	۰/۴۲۹**	۰/۰۰۰

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۴ ** معناداری در سطح ۱ درصد

با توجه به جدول ۴ و مقدار ضرایب همبستگی مشخص گردید که بین تحصیلات، درآمد، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و میزان استفاده از منابع اطلاعاتی با رفتار

زیست محیطی روستاییان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بدین صورت که هرچه میزان این همبسته ها بیشتر بیان شد، تمایل افراد به انجام رفتارهای زیست محیطی حمایتی نیز بیشتر بود.

زیستی کمتری داشتند. جهت بررسی تأثیر متغیرهای مورد مطالعه بر رفتار زیست‌محیطی، از رگرسیون گام به گام استفاده گردید و چهار متغیر وارد معادله شدند (جدول ۵).

بیشترین عامل همبسته با ضریب ۰/۵۱ مربوط به تحصیلات و کوچک‌ترین همبستگی مربوط به اعتماد اجتماعی با ضریب ۰/۱۴ بود. همچنین بین متغیرهای سن، تعداد افراد خانوار با رفتار زیست‌محیطی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی دیگر روستاییان مسن‌تر با تعداد افراد خانوار زیادتر رفتار حفاظت محیط

جدول ۵. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیونی چند متغیره عوامل مؤثر بر رفتار زیست‌محیطی

متغیر	ضریب (B)	ضریب استاندارد (Beta)	آماره T	سطح معنی‌داری
ضریب ثابت	۲۹/۵۵۴	---	۲/۹۷۴	۰/۰۰۳
سطح تحصیلات	۱/۷۴۰	۰/۱۷۹	۲/۴۴۸	۰/۰۱۵
مشارکت اجتماعی	۰/۸۴۰	۰/۲۹۴	۵/۲۲۴	۰/۰۰۰
سن	-۰/۴۳۹	-۰/۲۷۷	-۳/۹۰۸	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۸۲۳	۰/۱۳۵	۲/۵۹۱	۰/۰۱۰

آزمون دوربین واتسون: ۱/۵

$R^2 = ۰/۳۷۷$

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

محیط‌زیست دارند که با در اختیار قرار دادن امکانات مناسب، برگزاری کلاس‌های آموزشی و تقویت هرچه بیشتر ابعاد سرمایه اجتماعی در بین مردم می‌توان از تخریب بیشتر محیط‌زیست جلوگیری کرد. سرمایه اجتماعی روستاییان مورد مطالعه در هر سه بعد در سطح متوسط ارزیابی گردید. این سرمایه با ابعاد چندگانه از جمله مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی، از متغیرهایی است که ساخت جامعه روستایی با آنها زنده است. وجود این ابعاد بین اقشار مختلف روستایی، کنش‌هایی را بین آنان ایجاد کرده که با تقویت این کنش‌های جمعی و گروهی می‌توان باعث حفاظت بیشتر از محیط‌زیست در برابر تخریب شد. در رابطه با تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای زیست‌محیطی نتایج آزمون همبستگی نشان داد که بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای زیست‌محیطی رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد یعنی با افزایش سرمایه اجتماعی، رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی نیز افزایش می‌یابد. نتایج تحقیقات صورت گرفته از جمله واقفی و حقیقتیان (۲۰۱۴)، گرجی کرسامی و همکاران (۲۰۱۳)، نوابخش و همکاران (۲۰۰۸)، بقائی و همکاران (۲۰۰۸)، لئو و همکاران (۲۰۱۴)، کاسکانت و همکاران (۲۰۱۵) نشان دادند که سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن اثر مثبت و مستقیمی بر رفتارهای زیست‌محیطی دارد، که این امر با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد. همچنین نتایج آزمون همبستگی نشان داد که تحصیلات بیشترین رابطه را با رفتار زیست‌محیطی دارد و رعایت مسائل زیست‌محیطی از طرف افراد تحصیل کرده بیشتر صورت می‌گیرد، که این یافته با نتایج حقیقتیان (۲۰۱۴)، صالحی و امام قلی (۲۰۱۲) همسوست. محققان فوق نیز در مطالعات خود، بر ارتباط مثبت سطح تحصیلات با رفتارهای زیست‌محیطی اشاره کرده بودند.

بر اساس ضریب بتا چهار متغیر مشارکت اجتماعی، سن، تحصیلات و انسجام اجتماعی بیشترین سهم را در تبیین رفتارهای زیست‌محیطی داشتند و این چهار متغیر در مجموع در حدود ۳۸ درصد واریانس رفتار زیست‌محیطی روستاییان را تبیین کردند و مابقی واریانس توسط متغیرهای دیگری که در این تحقیق به آنها پرداخته نشده است، تبیین می‌گردد. متغیر سن تأثیری منفی و معنی‌دار ولی سه متغیر دیگر تأثیر مثبتی بر رفتار داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

محیط زیست موهبتی الهی است که در اختیار انسان قرار گرفته تا از آن استفاده کند، بنابراین وظیفه هر انسانی است تا در حفاظت از آن بکوشد. حفاظت از محیط زیست برای رسیدن به موقعیتی که موجبات بهره‌مندی جامعه ایرانی از محیط زیست مطلوب باشد یک هدف آرمانی است که در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ در دستور کار دولت قرار دارد. حفاظت محیط زیست فرایندی مشارکتی است که نیاز به اقدامات مستمر و تعامل متقابل دولت، روستاییان و بخش‌های زیربنایی دارد. هدف از انجام این مطالعه، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی (مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی) بر رفتارهای زیست‌محیطی روستاییان شهرستان مریوان بود. نتایج نشان داد که رفتارهای زیست‌محیطی ۸۲/۸ درصد از روستاییان تا حدودی در جهت حمایت از محیط‌زیست است (در حد متوسط). امروزه بحرانهای زیست‌محیطی زندگی انسانها را تهدید می‌کند که اکثریت تهدیدات ناشی از رفتارهای غیرمسئولانه افراد در برخورد با محیط‌زیست است. برای کاهش این تهدیدات باید رفتار افراد مورد توجه قرار گیرد. همچنان که ذکر شد افراد مورد مطالعه در سطح متوسط تمایل به انجام رفتارهای مسئولانه در قبال

محیط‌زیست رفتار مسئولانه‌تری داشته باشند. رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی مجموعه‌ای از کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست می‌باشد. طبق نتایج این تحقیق مشخص شد که سرمایه اجتماعی همبستگی مثبت و تقریباً قوی با رفتارهای زیست‌محیطی دارد. این رابطه قوی بین میزان سرمایه اجتماعی افراد با رفتارهای زیست‌محیطی بیانگر این است که مؤلفه‌های مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی، بر کنش اجتماعی افراد نسبت به محیط طبیعی پیرامون خود تأثیر به‌سزایی دارند، بنابراین برای کنترل رفتار مردم و ایجاد حس مسئولیت و دلسوزی نسبت به محیط‌زیست در ارتباط با سرمایه اجتماعی باید پیش از هر چیزی به مشارکت اجتماعی توجه نمود. برای تسهیل در یک کنش معین اجتماعی باید روابط اشخاص و گروه‌ها، گسترش یابد. همچنین با گسترش عضویت فعال افراد در انجمن‌ها و گروه‌ها و با ایجاد سازوکارهایی به‌منظور اعتماد اجتماعی‌شان، می‌توان انتظار داشت که رفتار مردم نسبت به محیط‌زیست مسئولانه‌تر شود. در پایان می‌توان گفت که کاهش فردگرایی و افزایش مشارکت افراد و تقویت حس مسئولیت اجتماعی آنان باعث می‌شود که افراد به محیط‌زیست احساس تعلق داشته باشند و رفتارهای زیست‌محیطی مناسب‌تری انجام دهند.

References

- Agheli, M. Khoshfar, Gh., and Salehi, S. (2009). "Social capital and environmental responsible behaviors in northern Iran (Case study: Gilan, Mazandaran and Golestan)". *Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources*. 16(1). PP. 236-251. [In Persian].
- Azucena, M., Molina, V., Fernandez, A. and Olaizola, I. (2013). "Environmental knowledge and other variables affecting pro-environmental behavior: comparison of university students from emerging and advanced countries." *Journal of Cleaner Production*. 61. PP.130-138.
- Baghaie, M. Chizari, M. Pezeshkird, Gh. and Feli, S. (2008). "Individual and social factors affecting rural participation in watershed management in Hunejan Zarcheshmeh watershed area." *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*. 4(1). PP. 73-87. [In Persian].
- Blake, J. (2008). "Towards a Better Understanding of Community Involvement for Achieving Environmentally Sustainable Development." *ENVIRONMENTAL SCIENCES*. 5(2). PP.1-14.
- Budak, D., Budak, F., Zaimoglu, Z. and Sucu, M.Y. (2005). "Behavior and attitude of students towards environmental issues at faculty of agriculture turkey." *Journal of Applied Sciences*. 5(7). PP. 1224-1227.
- Burton, R. (2014). "The influence of farmer demographic characteristics on environmental behavior: A review." *Journal of Environmental Management*. 135. PP.19-26.
- Cascante, D., Harper, A and Sticks, G. (2015). "International amenity migration: Examining environmental behaviors and influences of amenity migrants and local residents in a rural community." *Journal of Rural Studies*. 38. PP.1-11.
- Curry, N., and R. (2012). "The role of trust in the development of connectivities amongst rural elders in England and Wales." *Journal of Rural Studies*. 28. PP. 358-370.
- Deniz, S., Stephan, D. and Rachael, K. (2015). "Pro-Environmental Behavior." *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition. 19. PP. 82-88.
- Farahani, H., Aynali, J. and Aboli, S. (2013). "Assess the role of social capital in the development of rural areas (Case Study: Mashhad district Meighan city of Arak)." *Scientific Journals Management System*. 13(29). PP. 27-50. [In Persian].

- Farahmand, M., Shkohifar, K. and Sayarkhalaj, H. (2014). "Social Factors influencing environmental behavior (Case Study: Yazd City)." *Journal of Urban sociological studies*. 4 (10) . PP. 109-142. [In Persian].
- Fathi, S. (2012). "Analysis of the role of social capital on rural development." *Geography I*. 2(25). PP. 195-214. [In Persian].
- Firoozabadi, S. and Nasrolahi Vosta, L. (2014). "Investigation about the Relationship between Social Trust and Entrepreneurial Spirit of Rural Women: Case of Shirvan Village in Borojerd County." *Journal of rural research*. 5(1). Pp. 25-44. [In Persian].
- Ghasemi Khozani, M., Ata, B. Dehghani, H. and Mosazadeh, H. (2014). "Role of Social Capital Birjand with emphasis on participation of citizens and city managers view." <http://www.civilica.com/Paper-GEOPOLITICS07-GEOPOLITICS07-169.html>. [In Persian].
- Golsheri Esfhani, Z., Khademi, H., Sadeghi, R. and Tazeh, M. (2009). "The impact of social cohesion on the participation of the villagers (Case Study: Gandoman city Borujen)." *Journal of Village and Development*. 12(1). PP. 147-167. [In Persian].
- Gorgi Garsami, A., Radneya, H. Safari, R. and Asadi Rad, A. (2013). "Investigate the relationship between social capital and citizen participation in environmental management and urban health." The first conference national and urban and environmental services, Mashhad. [In Persian].
- Gulumser, A., Baycan Levent, T. and Nijkamp, P. (2012). "The Role of Local and Newcomer Entrepreneurs in Rural Development: A Comparative Meta-Analytic Study retrieved." from <http://dspace.ubvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/> (January 28, 2016).
- Haghighiyan, M. (2014). "Environmental Behavior of the Residents of the city of Esfahan and the Effects of selected variables in it." *Urban Regional studies research*. 6(23). PP. 133-144. [In Persian].
- Huang, H. (2015). "Media use, environmental beliefs, self-efficacy, and pro-environmental behavior." *Journal of Business Research* . retrieved, from. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296315006566> (January30, 2016).
- Huhe, N., Chen, J. and Tang, M. (2015). "Social trust and grassroots governance in rural China." *Journal of Social Science Research*. 53. PP. 351–363.
- Hung Lee, T., Hauh Jan, F. and Yang, Ch. (2013). "Conceptualizing and measuring environmentally responsible behaviors from the perspective of community-based tourists." *Journal of Tourism Management*. 36. PP. 454-468.
- Ishihara, H. and Unai, P. (2009). "Social capital in community level environmental governance: A critique." *Journal of Ecological economic*. 6 8. PP. 1549 – 1562.
- Izadi, F., Karimyan, A. and Sodayizadeh, H. (2013). "Investigation about Environmental Awareness of Rural Students and its Correlation with Awareness of Their Parents and Teachers, Case study: Students in Secondary School of Villages in Jey Distric, Esfahan." *Journal of rural research*. 4(4). PP. 777-792. [In Persian].
- Jones, N. (2010). "Environmental activation of citizens in the context of policy agenda formation and the influence of social capital." *The Social Science Journal*. 47. PP. 121-136.
- Keshavarz, M. and Karami, E. (2015). "Farmers' pro-environmental behavior under drought: Application of protection motivation theory." *Journal of Arid Environments*. 127. PP.128-136.[In Persian].
- Khoshfar, Gh., Salehi, S. and Emamgholi, L. (2010). "The behavior of people towards the environment (Case Study: urban and rural areas in Kurdistan)," the 4th Environmental Engineering Conference, Tehran, University of Tehran, accessible in http://www.civilica.com/Paper-CEE04-CEE04_768-.html. [In Persian].
- Kil, N., Holland, S. and Stein, T. (2014). "Structural relationships between environmental attitudes, recreation motivations, and environmentally responsible behaviors." *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*. 7-8. PP.16–25.
- Kollmuss, A. and Agyeman, J. (2002). "Minding the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?" *Journal of environmental education research*. 8(3). PP. 239-260.
- Koutsou, S., Partalidou, M. (2014). "Young

- farmers' social capital in Greece: Trust levels and collective actions." *Journal of Rural Studies*. 34. PP.204-211.
- Larson, L., Stedman, R., Cooper, C. and Decker, D.(2015). "Understanding the multidimensional structure of pro-environmental behavior." *Journal of Environmental Psychology*. 43. PP.112-124.
- Lingani, P., Savadogo, P., Tigabu, M. and Oden, Ch. (2011). "Factors influencing people's participation in the forest management program in Burkina Faso, West Africa." *Journal of Forest Policy and Economics*. 13. PP.292-302.
- Liu, J., Qu, H., Huang, D., Chen, G., Yue, X., Zhao, X. and Liang, Zh. (2014). "The role of social capital in encouraging residents' pro-environmental behaviors in community-based ecotourism." *Journal of Tourism Management*. 41. PP.90-201.
- Majedi, M. and Lahsaei Zadeh, A. (2009). "The relationship between social capital and collective action in rural areas." *Social welfare quarterly*. 10(38). PP. 171-191. [In Persian].
- Mohseni Tabrizi., A. and Aghamohseni, M. (2010). "Role of Social Capital in Urban Development: Case Study: City neighborhoods." *Urban Management*. 26. PP. 147-161. [In Persian].
- Navabakhsh, M., Nazari, J. and Ider, N. (2009). "Sociological explanation factors affecting social cohesion among villagers." *Journal of Social Sciences*, Islamic Azad University of Shushtar. 3(7). PP. 1-20. [In Persian].
- Navah, A. and Forotankya, Sh. (2011). "The relationship between rational action and environmental behavior (the case of urban society Andimeshk)". *Journal of environmental science and technology*. 51. PP. 69-78. [In Persian].
- Navah, A., Forotankya, Sh. and Pourtrkaroni, M. (2011). "The relationship between religiosity and valuable environmental behavior of citizens (Case study: Ahvaz)." *Journal of Urban Studies*. 1(1). PP. 77-98. [In Persian].
- Neyazi, M. (2011). "Explain the relationship between education and national cohesion and citizen." *National Studies*. 12(4). PP. 31-50. [In Persian].
- Nummela, O., Sulander, T., Rahkonen, O., Karisto, A. and Utela, A. (2008). Social participation, trust and self-rated health: A study among ageing people in urban, semi-urban and rural settings." *Journal of Health & Place*. 14. PP.243-253.
- Parety, J. (2010). "Social capital and the collective management of resources." *Science*. 302. PP.1912-1914.
- Prabhakaran, S., Nair, V. and Chandran, S. (2014). "Community participation in rural tourism: Towards a conceptual framework." *Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 144. PP. 290 - 295.
- Prayitno, G., Matsushima, K., Jeong, H. and Kobayashi, K. (2014). "Social Capital and Migration in Rural Area Development." *Journal of Procedia Environmental Sciences*. 20. PP. 543 - 552.
- Price, J. and Leviston, Z. (2014). "Predicting pro-environmental agricultural practices: The social, psychological and contextual influences on land management." *Journal of Rural Studies*. 34. PP. 65-78.
- Rega, C. and Baldizzone, G. (2015). "Public participation in Strategic Environmental Assessment: A practitioners' perspective." *Journal of Environmental Impact Assessment Review*. 50. PP. 105-115.
- Rhead, R., Elliot, M. and Upham, P. (2015). Assessing the structure of UK environmental concern and its association with pro-environmental behavior." *Journal of Environmental Psychology*. 43. PP.175-183.
- Salehi, S. and Emamgholi, L. (2012). "The effect of social capital on environmental behavior (Case Study: province of Kurdistan)." *Iranian Journal of Sociology*. 13 (4). PP. 90-115.
- Salehi, S. and Karimzadeh, S. (2011). "The relationship between environmental knowledge and environmental behavior." *Culture and Communication Studies*. 24. PP. 159-173. [In Persian].
- Salehi, S. (2008). "A Study of Factors Underpinning Environmental Attitudes and Behaviors". The University of Leeds . retrieved, from [https://www.google.com/url?sa=t&rct\(February30,2016\)](https://www.google.com/url?sa=t&rct(February30,2016)). [In Persian].
- Salehi, S. and Emamgholi, L. (2012). "An Empirical Study of environmental awareness and behavior (rural and urban areas of the city of Sanandaj)." *Iranian journal of social problems*. 3(1). PP. 121-147. [In Persian].
- Salehi, S. and Ghaemi Asl, Z. (2013). "The

- relationship between environmental education and environmental protection behaviors (Case Study: High school girls in Babol city.” *Environmental research*. 1(3). PP. 67-79. [In Persian].
- Salehionran, I. and Aghamohammadi, A. (2008). “Knowledge, attitude and skills of elementary school environmental education teacher.” *Journal of Education* .95. PP. 92-112. [In Persian].
- Salmani, M., Taghipor, F. Ramezanzadeh, M. and Jalili Parvaneh, Z. (2010). “Study of the social capital dimensions in rural development.” *Journal of Social Sciences*. 4(11). PP.19-40. [In Persian].
- Seydaei, E. Shapor Abadi, M. and Moein Abadi, H. (2009). “Modern political ideologies of social capital and its relationship with social development components in Iran.” *Journal of Yas Rahbord*. 19. PP.188-225. [In Persian].
- Sheikhhasani, Gh. and Mehmandost, F. (2010). “The role of social and economic participation of villagers in rural development projects (Case Study: Rural Nisa).” *Quarterly Geographical Journal of Territory*. 7(28). PP. 109-127. [In Persian].
- Shortal, S. (2008). “Are rural development programs socially inclusive? Social inclusion, civic engagement, participation, and social capital: Exploring the differences.” *Journal of Rural Studies*.24. PP.450-457.
- Surjono. P. and Sutikno, F. (2015). “Gender Equality and Social Capital as Rural Development Indicators in Indonesia (Case: Malang Regency, Indonesia).” *Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 211. PP. 370-374.
- Taylor, B. and Grieken, M. (2015). “Local institutions and farmer participation in agri-environmental schemes.” *Journal of Rural Studies*. 37. PP. 10-19.
- Uehara, E., Nakatani, J. and Hirao, M. (2016). “Analysis of factors influencing consumers' pro environmental behavior based on life cycle thinking. Part I: effect of environmental awareness and trust in environmental information on product choice.” *Journal of Cleaner Production*. pp. 1-9. [In Persian].
- Vaghefi, E. and Haghghatian, M. (2014). “The Impact of Cultural Capital (Institutional Dimension) on Socio-Environmental Behaviors with the Sustainable Urban Development Approach (The Case of Shiraz City).” *Journal of urban economics and management*. 2(8). PP. 48-65. [In Persian].
- Westhund, H., Forsberg, A. and Hochkartin, Ch. (2002). “Social Capital and Local Development in Swedish Rural Districts.” Paper prepared for the 42nd Congress of the European Regional Science Association Dortmund, Germany.
- Yildiz, N. Yilmaz, H., Demir, M. and Toy, S. (2011). “Effects of personal characteristics on environmental awareness; a questionnaire survey with university campus people in a developing country, Turkey.” *Scientific Research and Essays*. 6(2). PP.332-340.